

چکیده

کتیبه صخره‌ای که پایه اصلی شکل‌گیری موضوع این پژوهش است در منطقه پیرغار، به دستور رهبران جنبش مشروطه‌خواهی بختیاری در روستای ده چشمه بر روی یک صخره حجاری شده است. وضعیت و شرایط کنونی نگهداری این یادمان چندان مطلوب نیست لذا بررسی و مطالعه دقیق این کتیبه با توجه به ارزش‌های هنری، تاریخی و فرهنگی به منظور شناخت و حفاظت اصولی ضرورت دارد. فرسایش کتیبه‌های پیرغار که به علت وجود جریان‌های سطحی، تشدید شده و موجب از بین رفتن بخشی مستند از تاریخ معاصر شده است. حفظ این ارزش‌های هنری بر لزوم حفاظت کتیبه صخره‌ای پیرغار بر پایه مطالعات آسیب‌شناسی فراگیر بر روی محیط و چگونگی استقرار کتیبه منطقه پیرغار را دو چندان نموده است. براساس مطالعات توپوگرافی و میدانی، کتیبه‌ها بر اثر جریان آب‌های سطحی و یخبندان دچار فرسایش و ریختگی شده‌اند و در حقیقت آب به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم عامل مهمی برای تخریب و تشدیدکننده برای تأثیر آسیب‌های دیگر بر روی حجاری‌های می‌باشد. جریان‌های سطحی را می‌توان در ارتباط نزدیک با شرایط جغرافیایی منطقه مشاهده نمود؛ از میان مهم‌ترین منابع سطحی موثر، تجمع برف و ریزش‌های جوی در بالای کوه و وجود جریان‌های فصلی در روی سطوح شیب‌دار منتهی به آثار و یخبندان در فصول سرد می‌باشد که منجر به فرسایش و ریختگی آن و آسیب‌های جدی بر روی کتیبه‌ها می‌شود. پژوهش مورد نظر دو هدف کلی شامل آسیب‌شناسی و ارائه راهکارهای حفاظتی در مورد کتیبه‌های پیرغار را دنبال میکند. برای نیل به اهداف ابتدا از آنالیزهای دستگاهی (XRD، EDS، ATR/FTIR و مطالعات پتروگرافی) برای شناخت فنی و مطالعات آسیب‌شناسی کتیبه‌ها صورت گرفت سپس با استفاده از بازدیدهای میدانی و ابزار GIS و RS به شناخت و شناسایی منطقه محل استقرار کتیبه‌ها پرداخته شد. با توجه به آنالیز دستگاهی XRD جنس سنگ که کتیبه‌ها بروی آن قرار گرفته‌اند؛ کربنات کلسیم می‌باشد و جوهر که بروی خطوط حجاری شده قرار گرفته است با توجه به آنالیز EDS ماهیت کربنی دارد. همچنین یک لکه قهوه‌ای بر روی کتیبه قرار دارد که با توجه به آنالیز EDS کربنی دارد که احتمالاً ناشی از پخش لکه جوهر توسط آب، ذوب ماده مومی بتونه شده در ترک‌ها به علت داغ شدن سطح کتیبه‌ها می‌باشد. در مطالعات پتروگرافی بر روی مقطع نازک مشاهده شده فضای خالی (تخلخل) در این نمونه دیده نمی‌شود و فضاهای موجود با کانی کلسیت و اکسید آهن ثانویه پر شده‌اند. با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی، مدل رقومی ارتفاعی، شیب، جهت شیب، تراکم جریان آب، حوضه‌ها، زیرحوضه‌ها، محل خروج آبراهه‌ها و جهت جریان آب در منطقه به دست آمد. لذا بر همین اساس برای حفاظت کتیبه‌های سنگی و کنترل منابع آب سطحی ابتدا روش‌های زهکشی (کانال یا لوله) و انحراف مسیر آب پیشنهاد شد، که می‌توان مانع از جریان منابع سطحی رواناب‌ها ناشی از چشمه فصلی، نزولات جوی و ذوب برف‌ها در دامنه کوه شد و سپس برای حفاظت محل استقرار کتیبه‌ها از رواناب‌ها، با استفاده از یک حفاظ فلزی شیب‌دار و قرار دادن ناودانی‌ها پیشنهاد گردید.

واژگان کلیدی: حفاظت، آسیب‌شناسی، کتیبه صخره‌ای، مشروطیت، پیرغار، چهارمحال و بختیاری